

УДК 336.72

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Науменко Є.Ю.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті розглядається механізм управління економічною безпекою підприємства в умовах кризи, визначена сутність кризи та кризового процесу. Проведено огляд теоретичних підходів до визначення поняття «управління економічною безпекою підприємства» різними авторами. Значну увагу приділено теоретичним положенням управління безпекою підприємства в умовах нестабільності середовища та їх використанню в системі управління безпекою. Розглянуто типи розвитку промислових підприємств в контексті видів безпеки складних систем. Визначені завдання, що стоять перед системою забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах кризи, запропонований механізм управління економічною безпекою підприємства в кризових ситуаціях.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, криза, антикризове управління, механізм управління економічною безпекою підприємства.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день для успішного функціонування підприємства, необхідно мати вірно обраний механізм управління економічною безпекою, а враховуючи той факт, що в сучасних умовах більшість вітчизняних підприємств здійснюють свою діяльність в кризових умовах, то особливого підходу вимагає саме механізм управління економічною безпекою підприємства в умовах кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам економічної безпеки підприємств та їх вирішенню присвячено наукові праці таких вчених-економістів, як: В. Лук'янова, В. Вітлінський, В. Гець, Я. Жаліло, В. Забродський, Г. Клейнер, Т. Клебанова, М. Кизим, В. Крутов, М. Куркін, О. Ляшенко, В. Пономаренко, Л. Шемасва. Результати цих досліджень створюють певний методологічний базис управління економічною безпекою вітчизняних підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідність формування економічної безпеки українських промислових підприємств викликана рядом проблем, що безпосередньо пов'язані із незапланованими змінами у їх зовнішньому та внутрішньому середовищі – зростанням динамічності конкурентного середовища, нестабільністю фінансової системи, ресурсних та споживчих ринків, мінливістю суспільних та політичних орієнтирів розвитку.

Формулювання цілей статті. Основне завдання статті полягає, насамперед, у аналізі формування та використання ефективних механізмів і методів, які відповідали б вимогам забезпечення захищеності підприємств від загроз. Ці причини мають зумовлювати зумовлюють необхідність вирішення сукупності завдань щодо оцінювання та раціонального вибору технологій управління економічною безпекою машинобудівних підприємств в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу. Криза є невідворотним явищем будь-якого сучасного ринку, відображає об'єктивні процеси перебудови господарства. Кризовий процес – це розвиток, який впливає на налагоджену структуру зв'язків. Природа кризових явищ і сьогодні залишається у полі зору теоретичних проблем, серед дослідників не існує єдиного погляду на неї.

Криза – це крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі, що загрожує її існуванню в навколишньому середовищі. Вона має руйнівний характер, призводить до деформації соціально-економічних відносин, пропорцій у структурі потенціалу підприємства [1]. Разом з тим, низка дослідників стверджує, що криза стимулює процеси оновлення основного капіталу та пошук шляхів зменшення витрат.

Механізм управління економічною безпекою підприємства доцільно розділити на такий, що забезпечує попереджувачий вплив, та механізм антикризового управління. Відповідно до такого підходу можна виділити його мету, завдання, методи та функції [2].

Попереджувачим управлінням економічною безпекою підприємства є планування стратегій його розвитку, аналіз, прогнозування, планування необхідних змін і своєчасне реагування на події.

Під антикризовим управлінням економічною безпекою підприємства слід розуміти реалізацію такого механізму управління, що забезпечує швидке скорочення втрат шляхом невідкладного реагування на події.

Розглянемо таблицю щодо визначення поняття «управління економічною безпекою підприємства» різними авторами (табл. 1).

Забезпечення функціонування підприємства у перспективі вимагає розгляду кризового стану як об'єкту управління.

Завданням антикризового управління є вплив на проблеми, а також на окремі чинники, що призводять до появи кризових явищ і процесів. Будь-яке управління має бути антикризовим.

Процеси та технології антикризового управління характеризуються наступними ознаками:

- мобільність та динамічність використання ресурсів;

- використання програмно-цільового підходу у розробці та реалізації управлінських рішень;

- посилення чинників часу у процесі управління;

- оцінка наслідків за кожним з можливих до прийняття управлінських рішень тощо [19].

Побудову структури механізму управління у системі економічної безпеки підприємства доцільно здійснювати на основі функціонально-

Таблиця 1

**Узагальнення теоретичних підходів щодо визначення поняття
«управління економічною безпекою підприємства»**

Автор	Визначення	Підхід
Драга А.А. [3, с. 123]	Управління економічною безпекою підприємства – це захищеність життєво-важливих для підприємства інтересів від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань та окремих осіб, здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, зберігати стабільність при функціонуванні та розвитку підприємства відповідно до його статутних цілей.	Інформаційний
Бандука О.М., Духов В.Е., Петрова К.Я. [4, с. 18]	Управління економічною безпекою підприємства – це спроможність економічної системи чинити опір загрозам, що можуть призвести до її руйнації або зашкодити досягненню цілей, при цьому предметом економічної безпеки є управління економічними ризиками.	Аналізу управління ризиками
Фоміна М.В. [5, с. 11]	Управління економічною безпекою підприємства – це таке управління, при якому найбільш ефективно використовуються ресурси з метою ліквідації загроз та забезпечення ефективного і стабільного функціонування підприємства в поточному та перспективному періодах.	Ресурсно-функціональний
Олейников Є.Ф. [6, с. 138]	Управління економічною безпекою підприємства розглядається як управління, при якому найбільш ефективно використовуються корпоративні ресурси для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства як на сьогодні, так і в майбутньому.	
Білоусова І.А. [7, с. 17]	Управління економічною безпекою підприємства передбачає збалансований безупинний і сталий розвиток, що досягається за використання всіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей, за якими гарантується найбільш ефективне використання їх для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного і соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам), забезпечення стабільного функціонування підприємства, що є важливим аспектом його успішного розвитку як сьогодні так і на майбутню перспективу.	
Ілляшенко С.Н. [8, с. 12], Кузенко Т.Б. [9, с. 12]	Управління економічною безпекою підприємства – управління з ефективним використанням ресурсів і існуючих ринкових можливостей, що дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам і забезпечувати тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії.	
Покропивний С.Ф. [10, с. 36]	Управління економічною безпекою підприємства – це не тільки управління з використанням корпоративних ресурсів, а й підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).	
Грунін О.А. [11, с. 26]	Управління економічною безпекою підприємства – таке управління господарчого суб'єкта, в якому він при найефективнішому використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику.	Ресурсно-функціональний
Енциклопедія економічної безпеки [12, с. 445]	Управління економічною безпекою підприємства – це управління щодо захищеності життєво важливих інтересів системи від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань та окремих осіб, здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування та розвитку відповідно до його стратегічних цілей.	Захисту інтересів підприємства
Шликов В.В., Іванов А.Р. [13, с. 45]	Управління економічною безпекою підприємства – це управління щодо захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних погроз.	
Забродський В.І. [14, с. 5]	Управління економічною безпекою підприємства – це сукупність чинників, які відображають незалежність, стійкість, можливості зростання, забезпечення економічних інтересів і таке інше.	Суб'єктивно-об'єктивний
Кірієнко А.В. [15, с. 10]	Управління економічною безпекою підприємства – це управління оптимальним для підприємства рівнем використання його економічного потенціалу, за якого існуючі та/або можливі збитки виявляються нижчими за встановлені підприємством межі.	Розвитку потенціалу підприємства
Аллен Д. і Каралли Р. [16, с. 9]	Управління економічною безпекою підприємства – це таке управління, що повинно здійснюватися як в організаційному, так і в оперативному змістах та підвищувати адаптованість підприємства до умов оточуючого середовища.	Організаційний
Гнилицька Л.В. [17, с. 16]	Управління економічною безпекою підприємства – здатність суб'єкта господарювання ефективно та безперервно здійснювати свою статутну діяльність на основі вживання сукупності взаємопов'язаних обліково-аналітичних та контрольних процедур, що дозволяють оптимізувати використання корпоративних ресурсів підприємства та нівелювати вплив загроз внутрішнього та зовнішнього середовища.	Системно-діяльнісний
Козаченко Г.В., Пономарьова В.П., Ляшенко О.М. [18, с. 87]	Управління економічною безпекою підприємства – це міра гармонізації в часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів навколишнього середовища, які діють поза межами підприємства.	Узагальнюючий (системний)

Джерело: [3-18]

ресурсного підходу що дозволить: розпізнавати загрози; визначати, коли, при яких обставинах і за якими напрямками необхідно здійснювати агресивний наступ (реалізувати контроль загрози), використовувати еволюційний підхід (метод ретельної методичної підготовки і поступового розширення життєвого простору), застосовувати метод адаптації або вичікування. Загальна ж схема функціонування механізму управління у системі економічної безпеки підприємства наведена на рисунку 1.

Керівництвом підприємства визначаються стратегічні питання, що стосуються управління економічною безпекою підприємства. На основі цього обирається базова стратегія. Надалі визначається мета створення нового функціонального підрозділу – служби безпеки підприємства, який для виконання головних своїх функцій залучає, за необхідністю, існуючі відділи. Служба економічної безпеки підприємства здійснює управління

на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях. Для забезпечення дієвості запропонованого механізму, необхідно запровадити систему моніторингу економічної безпеки підприємства, що дасть можливість: забезпечити керівництвом своєчасною і достовірною інформацією про економічний стан; провести діагностику і попередити небезпечні, деструктивні ситуації у діяльності підприємства для їх швидкого і ефективного попередження, локалізації та ліквідації; сформулювати ключові показники ефективності управління; забезпечити безперерйну і взаємовигідну дію всіх підрозділів підприємства.

Отже, на даний час українські підприємства піддаються негативному впливу кризових явищ, тому першочерговим завданням являється розробка інструментів активізації ефективного управління українських підприємств. Серед таких інструментів можна виділити наступні:

1) оптимізація витрат: докладна ревізія витрат; скорочення не виробничих витрат (у першу чергу адміністративних); скорочення додаткових витрат на оплату праці; впровадження політики енергозбереження;

2) мобілізація внутрішніх ресурсів: зменшення дебіторської заборгованості; оптимізація величини виробничих запасів; стимулювання збуту;

3) підтримка елементів потенціалу відтворення: виділення пріоритетних для підприємства продуктів та напрямків діяльності, за якими підприємство має найбільш стійкі ринкові позиції; проведення лояльної політики по відношенню до ключових працівників з метою збереження кадрового потенціалу; доведення до логічного завершення проектів, що безпосередньо впливають на життєдіяльність підприємства [21].

Висновки з даного дослідження. Загальна концепція функціонування запропонованого механізму управління економічною безпекою підприємства припускає створення системи, що забезпечує розпізнавання загроз, прогнозування їх наслідків, визначення методів локалізації та подання інформації у загальну систему управління, де приймаються оперативні рішення по усуненню загроз, або коректуються стратегічні цілі підприємства.

Застосування запропонованого механізму потребує створення системи моніторингу економічної безпеки, яка дозволяє забезпечити адекватне інформаційне забезпечення діяльності механізму з урахуванням не лише зовнішнього, але й внутрішнього середовища.

Рис. 1. Схема функціонування механізму управління у системі економічної безпеки підприємства

Список літератури:

1. Суть і причини виникнення кризових ситуацій: [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://osvita.ua/vnz/reports/management/14517/>
2. Григорук С. С. Механізм управління економічною безпекою підприємства в умовах глобальних трансформацій / С. С. Григорук // Україна в системі міжнародних відносин в умовах глобалізації: наук.-практ. конф.: тези доп., 9 лют. 2005 р., Київ, Європ. у-т, 2005. – С. 70-72.
3. Вектор інвестицій як інструмент регулювання економічної безпеки підприємства: [зб. наук. праць] / Драга А. А. – 2004. – № 5. – С. 132-134.
4. Основи економічної безпеки: [підручник] / Бандука О. М., Духов В. Е., Петрова К. Я., Червяков І. М. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
5. Фоміна М. В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: [монографія] / М. В. Фоміна. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.
6. Основи економічної безпеки (Государство, регион, предприятие, личность) / Под редакцией Е. А. Олейникова. – М.: Бизнес-школа; Интел-Синтез, 1997. – 288 с.
7. Білоусова І. А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки: [монографія] / І. А. Білоусова. – К.: Дорадо-Друк, 2010. – 432 с.
8. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3(21) – С. 12-19.
9. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.06.01 / Т. Б. Кузенко. – К., 2004. – 18 с.
10. Економіка підприємства: [підручник – 2-ге вид., перероб та доп.] / Під заг. ред. С. Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2000. – 528 с.
11. Грунин О. А. Экономическая безопасность организации / О. А. Грунин, С. О. Грунин. – СПб.: Изд-во «Питер», 2002. – 160 с.
12. Экономическая безопасность: [энциклопедия] / А. Г. Шаваев, А. Т. Багаутдинов и др. – М.: Правовое просвещение, 2001. – 512 с.
13. Иванов А. Р. Экономическая безопасность предприятия / А. Р. Иванов, В. А. Шлыков. – М.: Виращ-центр, 1995. – 265 с.
14. Забродский В. А. Развитие крупномасштабных экономико-правовых систем / В. А. Забродский, Н. А. Кизим. – Х.: Бизнес Информ, 2000. – 72 с.
15. Механизмы управления экономической безопасностью / А. В. Кириенко, С. Г. Мищенко, Р. А. Руденский: под ред. А. В. Кириенко. – Донецьк: Дон НУ, 2002. – 178 с.
16. Основи управління економічною безпекою: [підручник] / Бандурка О. М., Духов В. Е., Петрова К. Я., Червяков І. М. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
17. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: [монографія] / Л. В. Гнилицька. – К.: КНЕУ, 2012. – 305 с.
18. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія] / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
19. Карпенко О. А. Основи антикризового управління: Навч.-метод. посіб. – К.: Вид-во НАДУ, 2009. – 208 с. – УДК 338.1.
20. Надьон Г. О. Криза в діяльності підприємства: діагностика та подолання: монографія / Г. О. Надьон. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2010. – 384 с.
21. Управління потенціалом підприємств України в умовах фінансової кризи / Євлевська Альона Ігорівна // Донецький університет економіки і права: Факультет економіки підприємства: [Електронний ресурс] – Інструменти активізації ефективного управління українських підприємств – Режим доступу до сайту: <http://www.allbest.ru/>

Науменко Е.Ю.

Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧЕСЬКОЮ БЕЗОПАСНОСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИСА

Анотація

В статтю розглядається механізм управління економічною безпекою підприємства в умовах кризи, визначена сутність кризи та кризового процесу. Проведено огляд теоретичних підходів до визначення поняття «управління економічною безпекою підприємства» різними авторами. Значительне увагу приділено теоретичним положенням управління безпекою підприємства в умовах нестабільності середовища та їх використанню в системі управління безпекою. Розглянуто типи розвитку промислових підприємств в контексті видів безпеки складних систем. Визначено завдання, що стоять перед системою забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах кризи, запропоновано механізм управління економічною безпекою підприємства в кризових ситуаціях.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, криза, антикризове управління, механізм управління економічною безпекою підприємства.

Naumenko E.Yu.

National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kiev Polytechnic Institute»

MECHANISM OF MANAGEMENT OF ECONOMIC SAFETY OF ENTERPRISE IN CRISIS CONDITIONS

Summary

The mechanism of management of enterprise economic security in the conditions of crisis, certain essence of crisis and crisis process is examined in the article. The review of the theoretical approaches is conducted near determination of concept «management of enterprise economic security» by different authors. Considerable attention is spared by theoretical position of management of enterprise safety in the conditions of instability of environment and to their use in control system by safety. The types of development of industrial enterprises are considered in the context of types of safety of the difficult systems. Set tasks that stand before the system of providing of economic security of enterprise in the conditions of crisis offered, mechanism of management of enterprise economic security in crisis situations.

Keywords: the economic security of the enterprise, crisis, anticrisis management, mechanism of management of enterprise economic security.